

Aspecte metodico-științifice ale predării, învățării și evaluării *scris- cititului* la clasa pregătitoare și clasa I

Methodical-Scientific Aspects of Teaching, Learning and Assessment of Writing-Reading in Preparatory Class and Class I

Lect. univ. dr. Ancuța IONESCU¹,
Conf. univ. dr. Marius Valeriu GRECU²

DOI: 10.52744/AUCSFLSA.2022.01.11

Abstract:

Studiul limbii și literaturii române, pe toate treptele sistemului de învățământ, depășește cu mult, ca valoare și importanță, limitele celorlalte discipline școlare, fără a subaprecia sau a diminua rolul și importanța acestora în formarea personalității tinerilor supuși procesului educațional. Pentru a argumenta adevărul acestei afirmații, trebuie să avem în vedere trăsăturile specifice ale societății contemporane, o societate în care prioritare nu sunt informațiile pe care le achiziționează cei supuși procesului educațional, ci capacitățile cu valențe formative, care să permită individului să facă față necesităților actuale și viitoare ale societății. Asemenea competențe și capacități presupun cunoașterea și stăpânirea unor tehnici de învățare, a unor instrumente ale activității intelectuale, care să permită individului autoinstruirea, pentru a putea fi mereu la curent cu noutățile ce apar în toate domeniile vieții și activității umane, spre a se putea adapta și readapta la noile cerințe și condiții ce vor apărea în mod inevitabil. Aceste competențe și capacități se formează și se cultivă, în cea mai mare măsură, prin studiul limbii și literaturii române. Ele țin de formarea bazei primei alfabetizări care se desfășoară în cea mai mare parte, începând cu clasele primare.

Cuvinte cheie: *integrare socială, curriculum național, cadru educațional*

Abstract:

The study of the Romanian language and literature, at all levels of the education system, far exceeds, in terms of value and importance, the limits of other school

¹ Universitatea din Pitești.

² Universitatea din Pitești.

subjects, without underestimating or diminishing their role and importance in the formation of the personality of young people undergoing the educational process. In order to argue the truth of this statement, we must take into account the specific features of contemporary society, a society in which the priority is not the information acquired by those undergoing the educational process, but the capacities with formative values, which allow the individual to face current needs and future of society. Such skills and abilities presuppose the knowledge and mastery of some learning techniques, some tools of intellectual activity, which allow the individual to self-instruct, in order to always be up to date with the novelties that appear in all areas of life and human activity, in order to be able to adapt and readjust to the new requirements and conditions that will inevitably arise. These skills and capacities are formed and cultivated, to the greatest extent, through the study of the Romanian language and literature. They relate to the formation of the basis of the first literacy which takes place for the most part, starting from the primary classes.

Keywords: *skills and capacities, Romanian language and literature, learning techniques*

Studiul limbii și literaturii române, pe toate treptele sistemului de învățământ, depășește cu mult, ca valoare și importanță, limitele celorlalte discipline școlare, fără a subaprecia sau a diminua rolul și importanța acestora în formarea personalității tinerilor supuși procesului educațional. Pentru a argumenta adevărul acestei afirmații, trebuie să avem în vedere trăsăturile specifice ale societății contemporane, o societate în care prioritare nu sunt informațiile pe care le achiziționează cei supuși procesului educațional, ci capacitățile cu valențe formative, care să permită individului să facă față necesităților actuale și viitoare ale societății. Asemenea competențe și capacități presupun cunoașterea și stăpânirea unor tehnici de învățare, a unor instrumente ale activității intelectuale, care să permită individului autoinstruirea, pentru a putea fi mereu la curent cu noutățile ce apar în toate domeniile vieții și activității umane, spre a se putea adapta și readapta la noile cerințe și condiții ce vor apărea în mod inevitabil. Aceste competențe și capacități se formează și se cultivă, în cea mai mare măsură, prin studiul limbii și literaturii române. Ele țin de formarea bazei primei alfabetizări care se înfăptuiește în cea mai mare parte, începând cu clasele primare.

Limba și literatura română, la clasele mici, asigură dezvoltarea integrală a capacității de receptare și de exprimare orală, respectiv de receptare a mesajului scris și de exprimare scrisă. Cum asemenea capacități sunt deosebit de complexe, procesul perfecționării lor continuă și în celelalte trepte ale școlii, până ce vor deveni adevărate instrumente ale unei autoinstruiri continue, permanente.

Valoarea instrumentală a deprinderilor de citire și scriere trebuie privită și prin prisma posibilităților de transfer asupra altor deprinderi intelectuale și grafice, cu care se interferează. Formarea capacității de

citire și de exprimare în scris este orientată spre activizarea operațiilor intelectuale, spre dezvoltarea capacităților de cunoaștere, spre exersarea spiritului critic al elevilor, asigurând creșterea randamentului întregului proces al învățării.

Învățarea citit-scrisului la nivelul primelor clase ale școlii primare deschide școlarului mic drumul cunoașterii realității prin forme noi ale comunicării, care permit trecerea de la faza comunicării situațională la cea bazată pe concepte, pe gândirea formală. Activitatea de scriere este indisolubil legată de cea de citire. Scrisul se folosește cel mai adesea concomitent cu cititul fie pentru a consemna, fie pentru a comenta sau a interpreta cele citite. Dar adevărata menire a scrisului este aceea de a comunica, de a exprima, de a redacta prin intermediul grafemelor a unor conținuturi informaționale formulate în contexte variate. Trebuie spus că însăși comunicarea orală se deosebește de cea scrisă și că scrisul are o reală funcție de cunoaștere, însoțind întreaga activitate de învățare. Un cititor, oricât de bun ar fi, rămâne totuși semianalfabet, fără să posede deprinderile scrierii, fapt ce demonstrează legătura indisolubilă dintre activitatea de scriere și cea de citire. Pentru că în actul citirii și al scrisului se operează cu fapte de limbă trebuie să se țină cont de componentele limbii: „Toată lumea (atât lingviștii, cât și vorbitorii nelingviști,) admite că limba presupune, alături de un număr de cuvinte, un ansamblu de reguli, a căror aplicare conduce la realizarea comunicării, și că încălcarea acestor reguli este sursa greșelilor.” (Valeria, Guțu, Romalo, 1978, p. 10)

Învățarea corectă a cititului și scrisului este condiționată de cunoașterea unor reguli de bază ale limbii, este determinată de măsura în care elevii și-au însușit unele norme de bază ale limbii române. Având în vedere particularitățile limbii române, se înțelege că pentru a învăța cititul și scrisul, pentru a realiza un început bun în acest proces trebuie luate în considerare, în mod obligatoriu, componentele limbii române. Nu se poate învăța cititul și scrisul fără ca elevii să dispună de capacitatea de a delimita cuvintele din vocabular, fără a le despărți în sunete, pentru ca apoi să fie realizată unirea sunetelor în cuvinte și a acestora în propoziții.

Activitatea de predare-învățare a citirii și scrierii nu se poate realiza fără suportul unor date ale lingvisticii deoarece relația dintre sunet-literă are la bază raportul dintre pronunția literară și ortografie. Pronunția corectă poate deveni un instrument de prevenire a greșelilor de ortografie, ea facilitând distingerea corectă a sunetelor. La rândul ei, pronunția corectă este asigurată de cunoașterea unor reguli elementare de fonetică. Față de operația de despărțire a cuvintelor, aceea de delimitare a sunetelor este, desigur, mai anevoioasă pentru micii școlari. „Fonetica este domeniul sunetelor vorbite.” (Al Rossetti, 1957, p. 11).

Familiarizarea elevilor cu sunetele, cu literele, implică studierea fiecărui sunet, precum și exerciții de pronunțare corectă în scopul prevenirii greșelilor. Astfel, elevul conștientizează ușor că sunetele se aud și că literele se scriu. În primele exerciții pe care le face constată că fiecărui sunet dintr-un cuvânt îi corespunde o literă. Ca să asigurăm acest lucru, care ar fi primul pas în însușirea citirii, trebuie să formăm deprinderi de pronunție corectă a sunetelor și a literelor. Asigurarea succesului în predarea-învățarea citirii și scrierii de către micii școlari depinde în cea mai mare măsură de modul în care sunt cunoscute și luate în considerare particularitățile psihologice ale copiilor, ale celor ce urmează să-și însușească aceste deprinderi. La intrarea în școală, copilul stăpânește destul de bine sistemul limbii materne. Vorbirea copilului este aproape corectă din punct de vedere gramatical, copilul și-a însușit spiritul limbii și regulile gramaticale pe cale practică, prin comunicarea verbală cu cei din jurul său. Pe el nu-l preocupă separarea cuvântului de obiect. De aceea, după intrarea în școală, copilul trebuie să înțeleagă cuvintele ca fenomen lingvistic, pentru ca acestea să devină obiect al cunoașterii. Activitatea școlară specifică predării-învățării cititului și scrisului în clasele pregătitoare și I trebuie să conducă elevii la însușirea, în mod conștient, a întregii bogății a limbii materne, la formarea capacității de a învăța și utiliza, pe cale practică, regulile gramaticale, de a identifica structurile de bază ale limbii.

Învățarea citit-scrisului necesită diferențierea corectă a tuturor fonemelor limbii. Aceasta se face prin exerciții sistematice de analiză și sinteză fonetică, al căror rol este de a perfecționa auzul fonematic al copiilor, precum și prin exerciții corespunzătoare de pronunție corectă a cuvintelor și a sunetelor. Astfel, prin intermediul diverselor exerciții, elevii vor descoperi că în limba română cuvintele se pot deosebi printr-un singur sunet, mai multe sunete sau prin toate sunetele: *masă/casă*, *carte/parte*, *mere/pere*, *cuier/tavă*, etc. De asemenea, elevii vor observa că prin schimbarea unui sunet la sfârșitul cuvântului, acesta se diferențiază de cuvântul inițial. De exemplu, cuvântul **pară** arată un singur fruct, pe când cuvântul **pere**, arată mai multe fructe. De asemenea, cuvântul **elev** arată o singură ființă și prin adăugarea lui **i**, arată mai multe ființe. Menționăm mai sus faptul că trebuie să se pună un accent deosebit pe dezvoltarea auzului fonematic deoarece pentru un copil cu auzul fonematic neformat este greu să audă **ie** și să scrie **e** (**eu, el, ele, este**).

Într-o situație asemănătoare se găsesc și grupurile de consoane **cs** și **gz**. Ele se scriu cu același semn, **x**. Fără a complica lucrurile, pentru ca elevul să sesizeze deosebirile dintre cele două grupuri de sunete, se fac exerciții de pronunțare și de grupare a cuvintelor. Unele greutăți în pronunțarea cuvintelor se întâlnesc atunci când acestea conțin diftongi și

trifongi. Mai ușor de pronunțat sunt diftongii: **au, ou, oi, ia, ie, ai**, după vocale, și mai greu de pronunțat sunt diftongii și trifongii **ea, ou, ea, ia, iu, eoa, ioa**, după consoane.

Și fenomenul de asimilare a consoanelor creează dificultăți. De exemplu, în cuvintele subțire și absent se află consoana sonoră **b**, care, înainte de consoanele surde **ț** sau **s**, se aude **p** (*subțire, apsent*). Semivocala **o** în diftongul **oa**, aflată la începutul cuvântului, devine **u** (se pronunță **uare** și se scrie **oare**; se pronunță **uameni** și se scrie **oameni**).

Asemenea cuvinte trebuie ocolite, cel puțin în primul semestru al clasei I. Destul de frecvent, diferențierea insuficientă a sunetelor nici nu se observă în limbajul oral al copilului; ea iese la iveală numai după trecerea la însușirea limbajului scris, unde fiecare sunet trebuie reprezentat prin litere corespunzătoare. La început, în relațiile dintre limbajul scris și cel vorbit, copilul formulează oral ce are de spus, apoi va exprima în scris conținutul respectiv. În felul acesta, perfecționarea limbajului scris duce la perfecționarea limbajului oral. De asemenea, în însușirea *scris-cititului* trebuie să se aibă în vedere și faptul că procesul citirii copiilor începători se deosebește calitativ de procesul citirii unei persoane cu experiență.

Cititorul cu experiență are format „câmpul vizual” sau „câmpul de citire”, pe când un începător nu are format „câmpul de citire”, mai exact spus are un „câmp de citire” care se limitează, inițial, la o literă. Ca să citească, el trebuie să perceapă și să-și amintească de sunetul corespunzător. Citind pe litere, el nu obține cuvântul, ci o contopire de sunete pronunțate succesiv. De aceea, este necesar și obligatoriu să se formeze la elevi „câmpul de citire egal cu o silabă”, așadar unitatea optică de citire să fie silaba, iar apoi, prin rostirea articulată, trecerea pragului de la silabă la cuvânt. Astfel, copilul va reuși treptat să citească cuvinte întregi. Cititorul cu experiență realizează o citire rapidă, conștientă deoarece perceperea grafică a cuvintelor coincide cu înțelegerea sensului lor. Mai mult decât atât, cititorul experimentat sesizează înțelesul cuvintelor și sensul propozițiilor numai după câteva cuvinte/litere, de aceea, de cele mai multe ori, nu observă greșeli de tipar care pot consta din omisiuni, inversiuni sau substituiri de litere, etc.

Copilul care învață să citească sesizează cu mare greutate înțelesul cuvintelor citite. Înțelegerea nu se realizează concomitent cu cititul. Perceperea vizuală nu este suficientă pentru școlarul mic. El percepe vizual cuvântul, îl „traduce” în plan sonor și articulator pronunțându-l, pe baza acestui proces înțelegând ce a citit. Numai după această triplă operație (perceperea vizuală, pronunțarea cuvintelor și perceperea auditivă) se înțelege sensul cuvântului citit. Procesul cititului se subordonează treptat înțelegerii sensului cuvintelor, al propoziției sau chiar al contextului. De asemenea, copilul care învață să citească revine de

mai multe ori asupra a ceea ce a citit. Copiii fac numeroase reveniri în procesul citirii, nu numai pe fiecare rând în parte, ci și în cadrul aceluiași cuvinte. Acest fapt este determinat de câmpul mic de citire al copilului, de greutatea de a uni, de a sintetiza silabele în cuvinte, de dificultatea de a lega cuvintele între ele pentru a obține o citire cu sens a propozițiilor. Se poate spune că citirea la începători trebuie astfel îndrumată încât să se asigure continuitatea și unitatea percepției vizuale și pronunțarea corectă, pe de o parte, cu înțelegerea sensului celor citite, pe de altă parte. După ce se trece la citirea propozițiilor și textelor, revenirile asupra celor citite se fac și în scopul integrării înțelesului unui cuvânt în întregul context al propoziției sau al integrării înțelesului propoziției în unitatea textului, în vederea formării unei viziuni unitare, integrale asupra acestuia. Știind că pronunția corectă are o influență pozitivă asupra învățării scrierii corecte, ea poate deveni un instrument valoros de autocontrol, de prevenire a greșelilor

Prin analogie, între felul în care realizează scrisul persoanele cu experiență și particularitățile psihologice ale începătorilor în învățarea scrisului, se constată că cel care dispune de experiență în activitatea de scriere desfășoară toate operațiile corespunzătoare cu dezinvoltură. Atenția lui nu este orientată asupra scrisului în sine (forma literelor, elementele de legătură a acestora în cuvinte, poziția corpului și a mâinii în timpul scrisului, etc.), toate acestea făcându-se automat, fără pauze, fără întreruperi, fără efort. La începători, procesul scrierii este cu totul deosebit. Neavând formată deprinderea scrisului, la începător nu poate fi vorba de niciun element automatizat în realizarea scrisului. Elevul începător își concentrează atenția asupra următoarelor aspecte: - determinării structurii fonetice a cuvintelor; - transcrierii în semne grafice corespunzătoare componentei sonore a cuvintelor; - executării corecte a literelor și componentelor lor; - îmbinării literelor succesive în cuvinte și propoziții. Foarte frecvent, efortul lui, inclusiv cel fizic, este amplificat de lipsa de experiență, precum și de faptul că nu poate diferenția mișcările absolut necesare scrierii elementelor grafice respective de cele care sunt de prisos. Din această cauză, elevul face pauze necesare pentru legarea elementelor literelor și pentru legarea literelor în silabe și apoi în cuvinte, scrisul este lipsit de uniformitate, ritmul este lent și obosește repede. Școlarul trebuie să-și controleze în mod continuu și cu încordare procesul de scriere, pentru a corespunde exigențelor modelului sau indicațiilor date de învățător, în conformitate cu cerințele tehnice sau igienice ale scrierii. Având în vedere cele menționate mai sus, se pot identifica unele cerințe ale învățării citit – scrisului, și anume: caracterul conștient al învățării citirii și scrierii; necesitatea ca elevii să stăpânească analiza și sinteza fonetică și grafică a cuvintelor; stabilirea unei corelații între scris și citit; dezvoltarea spiritului de observație, a gândirii și vorbirii copiilor.

Respectarea particularitățile psihologice ale începătorilor în ce privește procesul citirii și cel al scrierii, alături de alte criterii de ordin lingvistic și folosirea unui sistem de strategii și metode adecvat vor asigura obținerea unor performanțe superioare în activitatea cu cei mai mici școlari. Succesul în orice fel de activitate depinde în mare măsură de felul în care este realizat începutul. Este important să se formeze din start deprinderi corecte, știindu-se că este dificil să se corecteze deprinderi formate greșit. Așadar, este imperios necesar să se pornească în procesul de predare – învățare a citit – scrisului de la realitatea sunetelor rostite, de la descrierea și analiza lor, cu ajutorul unor date din fonetică.

Didactica limbii române este o disciplină pedagogică a cărei esență provine din didactica generală, care mai poate fi numită și teoria instruirii. Didactica este o disciplină complexă, parte a procesului de învățământ, ramură a „științelor educației care studiază și fundamentează științific analiza, proiectarea, desfășurarea și evaluarea predării și învățării ca proces de instruire și educare, atât în școli și alte instituții, cât și prin autoinstruire.” (Ionescu, M. Radu, I, 1995, p. 13). Menirea didacticii limbii și literaturii române este aceea de a transpune în practica educațională obiectivele și conținuturile specifice formulate în programele școlare pentru învățământul primar la acest obiect de studiu. Structura didacticii limbii și literatura române e determinată de legitățile procesului de învățământ studiate în didactica generală, legități care își găsesc o manifestare concretă, aparte. Didactica limbii române studiază modalitățile specifice prin care conceptele cu care operează didactica generală se folosesc și se adaptează la ceea ce are specific această disciplină de studiu. Didacticile speciale mai sunt cunoscute și sub denumirea de metodici. Obiectul didacticii limbii și literaturii române în învățământul primar este conturat de analiza modului de folosire a strategiilor didactice, a metodelor generale de învățământ, precum și a unor metode specifice realizării primei alfabetizări. Învățarea citit-scrisului reprezintă un proces dificil și îndelungat, desfășurat în primii doi ani de școală primară și continuat în următorii trei ani. Însușirea cititului parcurge, în linii mari, două etape: - învățarea tehnicii, a mecanismului propriu-zis al cititului; - învățarea instrumentelor sau tehnicilor muncii cu cartea.

În clasele pregătitoare și I, elevii parcurg doar o parte din prima etapă a acestui proces, care este decisivă în drumul pe care-l fac pentru ca cititul să devină mijloc de autoinstruire. Ceea ce se realizează în clasa pregătitoare și clasa I este „alfabetizarea” propriu-zisă, familiarizarea elevilor cu sunetele și literele corespunzătoare, citirea silabelor, a cuvintelor, a propozițiilor și a unor texte închegate, de dimensiuni reduse. Aceasta nu înseamnă că, în cele două clase, cititul se reduce doar la aspectele lui exterioare, fără o participare intelectuală, fără a se urmări semnificația mesajelor citite, oricât

de simple ar fi ele. Prin urmarea, învățarea cititului are atât valențe instrumentale, cât și informative și formativ- educative.

Cititul este constituit din câteva componente, a căror cunoaștere constituie un mijloc de a asigura caracterul conștient al învățării acestei deprinderi. Prin actul cititului se realizează transpunerea unor structuri grafice în structuri sonore și mintale, transpunerea este legată, totdeauna de o semnificație: cuvântul, propoziția sunt purtătoare de informații. O primă componentă o constituie recunoașterea literelor. Realizând actul cititului, copilul trebuie să perceapă mai întâi literele, după forma și orientarea lor, precum și locul fiecăreia în cuvânt, fiind știut că orice schimbare a locului acestora sau orice omitere schimbă însuși cuvântul. Recunoașterea literei este asociată cu sunetul. Litera, luată separat, nu are nicio semnificație, iar cuvântul care are o semnificație nu poate constitui pentru copiii începători în ale cititului unitatea optică sau câmpul vizual de citire, adică ei nu pot cuprinde în acest câmp un cuvânt întreg. De aceea se recurge la silabă care, chiar dacă nu are o semnificație, ușurează trecerea pragului spre citirea cuvintelor. Unirea literelor în silabe și realizarea câmpului de citire de o silabă reprezintă o altă componentă a deprinderii cititului. În decursul acestui act, elevii vor realiza apoi trecerea pragului de la silabă la cuvânt, ceea ce constituie o componentă pe cât de dificilă pentru elevi, pe atât de necesară. Această componentă îi apropie pe elevi de citirea cuvintelor, citire care oricât de lentă este la început, prin reveniri succesive, asigură în cele din urmă înțelegerea conținutului semantic al cuvintelor. Actul cititului presupune și capacitatea de a citi propoziții și texte încheiate. Pentru micii elevi, stabilirea locului fiecărui cuvânt în propoziție sau frază și înțelegerea sensului acestora reprezintă o activitate complexă și dificilă care constituie, de fapt, componente ale actului cititului. Cunoașterea și exersarea componentelor actului cititului asigură conștientizarea actului cititului, activizarea operațiilor intelectuale, posibilități sigure de interiorizare, precum și un câmp larg de transfer.

Învățarea cititului se realizează concomitent cu învățarea scrisului. Față de citit, scrisul este o activitate mai complexă, mai dificilă pentru micii școlari, deoarece include, pe lângă activitatea intelectuală specifică cititului, și un efort fizic, de reproducere a semnelor grafice ale limbii vorbite. Până să ajungă la realizarea scrisului de nivel de deprindere, până la automatizare, elevii au de parcurs un drum care începe în clasa pregătitoare, etapele celelalte întinzându-se și în clasele următoare. Etapele învățării scrisului: o primă etapă, numită și etapa elementelor, este îndreptată în special, așa cum reiese și din denumirea ei, asupra realizării corecte a elementelor grafice ale literelor și a respectării regulilor tehnice în timpul scrisului. Cu toate că, și în această etapă, elevii realizează atât litere, cât și combinații de litere în diferite cuvinte,

prioritară rămâne preocuparea lor pentru scrierea corectă a elementelor grafice. După ce, pe baza exercițiilor, școlarii și-au format un gest grafic care să le asigure realizarea cu relativă ușurință a conturilor elementelor grafice, accentul trece pe executarea corectă a literelor. De aici și denumirea celei de-a doua etape, a literelor. Acum, grija pentru aplicarea regulilor de scriere a elementelor grafice ale literelor trece pe planul al doilea, deoarece începe automatizarea procesului de aplicare a regulilor, elevii manifestând o oarecare siguranță, în scris, care le permite să-și deplaseze efortul spre realizarea integrală a literelor. În etapa următoare, atenția este îndreptată asupra îmbinării literelor în cuvinte, precum și asupra elementelor de legătură a literelor. De aceea, etapa se numește etapa scrisului legat. Acum, pe baza automatizării scrierii literelor, elevii sunt orientați în direcția așezării corecte a literelor în rând, a respectării unor dimensiuni, înclinări și distanțe uniforme. Scrisul corect, sub aspectul lui grafic, este realizat concomitent cu preocuparea pentru corectitudinea lui și din punct de vedere ortografic, precum și pentru înțelegerea sensului cuvintelor. Ultimul stadiu în învățarea scrisului îl constituie etapa scrisului rapid. Este o etapă superioară, pregătită de cele anterioare. În această perioadă, problemele de natură tehnică, cele care se referă la aplicarea regulilor tehnice și grafice ale scrisului sunt rezolvate fără efort prea mare, datorită automatizării acțiunilor respective. Pe primul plan, se situează acum problemele legate de exprimarea corectă a unor idei, de respectarea cerințelor logice și stilistice în formularea acestor idei, de înțelegerea semnificației fiecărui cuvânt. Etapele învățării scrisului, așa cum au fost ele prezentate, corespund fiecărei clase. Etapa elementelor și etapa literelor sunt caracteristice claselor pregătitoare și I. Procesul de învățare a citit-scrisului este de durată, iar din punct de vedere didactic, cuprinde perioadele preabecedară, abecedară și postabecedară. Etapa preabecedară – în care se dezvoltă capacitatea copilului de a discrimina și a combina unitățile fonetice. De a forma părți în întregi, ceea ce facilitează însușirea simbolicii citit-scrisului. Operațiile de analiză și sinteză sunt solicitate frecvent, deoarece copilul este pus în situația de a despărți cuvintele în silabe și în sunete, iar pe de altă parte să recompună sunetele în silabe și silabele în cuvinte. Acțional, micul școlar se va familiariza cu noțiunile de propoziție, cuvânt, silabă, sunet; va delimita propozițiile în vorbire, cuvintele în propoziții, silabele în cuvânt și sunetele în silabe. El realizează, de fapt, discriminarea și combinarea unităților fonetice. Etapa abecedară – se caracterizează prin capacitatea școlarului mic de a stabili, în planul ideatic, raporturi între grafeme și foneme. Acum se predau efectiv sunetele și literele, acțiune precedată de analiza fonetică a propoziției, până la izolarea sunetului, urmată de studierea sunetului nou și apoi de

exersarea acestuia, izolat sau în cuvinte. Concomitent cu predarea sunetelor și literelor se învață cititul și scrisul. Învățarea cititului parcurge două etape: -învățarea tehnicii de citire; -învățarea tehnicii muncii cu cartea. În etapa abecedară se pun bazele tehnicii de citire. Componentele deprinderii citirii sunt: - recunoașterea literelor asociate cu sunetul; - unirea literelor în silabe și realizarea câmpului de citire de o silabă; - trecerea de la silabă la cuvânt; - citirea propozițiilor, apoi a textelor mici; - stabilirea locului fiecărui cuvânt în propoziție și înțelegerea sensului acestuia. Învățarea scrisului are următoarele componente: - mânuirea corectă a instrumentelor de scris, poziționarea corectă a caietului și coordonarea mișcărilor mâinii în vederea însușirii gestului grafic; - prezentarea și intuirea literei; - scrierea literei de către învățător, verbalizând mișcărilor mâinii, pentru ca elevii să observe particularitățile grafice; - descrierea verbală a elementelor grafice din care este alcătuită litera (forma, înclinația, grosimea, succesiunea elementelor, legătura dintre ele, etc.); - executarea conturului literei de către elev prin simulare; - scrierea literei pe baza regulilor grafice însușite și a modelelor oferite de învățător; - scrierea cuvintelor care conțin litera nouă (pe baza analizei fonetice și a compunerii cu ajutorul alfabetarului); - scrierea propozițiilor. Scrisul, odată însușit, devine mijloc de stăpânire a formei și a conținutului expresiei, mijloc de exprimare a trăirilor, a puterii de imaginare, a cunoștințelor. Etapa postabecedară – este etapa în care școlarul poate realiza citit-scrisul pe baza unor deprinderi ce se perfecționează continuu. În această perioadă se reduc tot mai mult dificultățile în discriminarea grafemelor ce compun cuvântul și cele legate de unificarea fonemelor pentru citit. Atât cititul, cât și scrisul au la bază caracterul intențional. Conștientizarea fiecărui moment al citit-scrisului determină o înțelegere mai profundă a semnificației cuvântului și a unităților care îl compun, diminuând progresiv tulburările de citit și scris. Metoda de bază a învățării citit-scrisului este metoda fonetico-analitică-sintetică bazată pe abordarea unitară a citit-scrisului. Ea constă în analiza fonetică a enunțului de la propoziție, cuvânt, silabă, sunet și sinteza acestora, prin recompunerea silabelor, sunetelor, cuvintelor și a propozițiilor. Metoda fonetico-analitică-sintetică permite însușirea conștientă a citit-scrisului, corectarea imediată a greșelilor de citire și scriere. Totuși, în literatura de specialitate, alături de metoda fonetico-analitică-sintetică, mai întâlnim și alte metode propuse spre a fi utilizate în predarea citit-scrisului, dintre care se vor menționa următoarele: - metoda globală: este folosită încă din anul 1930 și constă în memorarea vocabularului, la vederea acestuia. Învățătorul scrie pe cartonașe cuvinte uzuale, cuvinte care denumesc obiecte cu care elevii lucrează zi de zi și care au semnificație pentru ei. Atunci când vorbesc despre obiect, le este prezentat și cartonașul cu numele

respectiv, în mod repetat, până este reținut. Pentru această metodă se folosesc cărți ilustrate; - metoda semi-globală: cea mai recentă și rezultă din mixarea cele două metode (metoda fonetică analitico-sintetică (FAS) și metoda globală. Ea constă în învățarea unui umăr de cuvinte aparținând diverselor clase morfologice și operarea cu silabe și litere.

Copilul descifrează literele și silabele, memorând în același timp cuvintele și propozițiile și lucrând asupra înțelegerii; - metoda Montessori: metoda pune accentul pe folosirea a cât mai multe canale de recepționare a informațiilor (pipăit, văz, auz etc.). Caracteristica acestei metode este aceea că pune accentul pe folosirea a cât mai multe canale de receptare a informațiilor de către elevul implicat activ în procesul de învățare. (Dobra, S., Stoicescu, D., 2005, p.22). După Marshall și Newcombe (1973), în procesul învățării scris-cititului sunt folosite două căi: a) Calea fonologică sau indirectă – prin care se identifică corespondența dintre sunete și litere, se segmentează cuvintele în unități mai mici și apoi se formează întregul. Pe această cale, elementele de intrare se transformă într-un cod fonologic. Calea fonologică implică două procese fundamentale ale gândirii: analiza și sinteza. b) Calea lexicală sau directă permite identificarea cuvântului fără a se mai trece prin analiza și sinteza fonematică, deoarece se ajunge la reprezentările aceluși cuvânt, perceput anterior. Cu toate că cele două căi sunt capabile să funcționeze separat, ele se manifestă într-o strânsă interdependență: nu se poate constitui un lexic ortografic decât dacă sistemul de analiză funcționează corect. Această cale își dovedește eficiența doar în cazul cuvintelor deja cunoscute. Cele două căi sunt complementare și intercorelate, de aceea ele pot fi folosite concomitent sau alternativ. Forma celor două căi se configurează în patru module care se manifestă fie secvențial-structural, fie simultan-funcțional (Ungureanu, 1998, p, 98): modulul perceptiv – percepțiile determină procese de extragere a informației și stocare a ei, realizându-se o procesare perceptivă; modulul lexical – se asigură procesarea lexicală a cuvântului citit, prin raportare la un câmp vizual sau fonologic, prin intermediul memoriei de lungă durată. Aici se manifestă funcția semiotică a limbajului; modulul sintactic – cuvintele se structurează în sintagme, propoziții, fraze, după regulile gramaticale, ale topicii; modulul semantic – procesarea semantică se realizează numai pe baza unui antrenament în procesarea de tip primar și a unor conexiuni adecvate, creatoare.

Desfășurarea procesului de predare –învățare a citit-scrisului implică o riguroasă activitate de organizare și conducere, folosirea unui complex de modalități de lucru care să asigure participarea efectivă a elevului în procesul învățării. Acest lucru se poate obține prin combinarea optimă a metodelor, mijloacelor și tehnicilor de instruire, mai exact de alegerea unei „strategii didactice” optime care să asigure succesul în

procesul învățării. Este vorba de folosirea unei metodologii care va trebui să fie astfel folosită încât accentul să cadă pe realizarea laturi formative a procesului didactic, mai precis, pe exersarea unor capacități cu valoare de instrumente, de tehnici necesare învățării continue. Eficiența folosirii metodelor este dată de măsura în care ele, fie că sunt tradiționale, fie că sunt moderne, fie că se bazează pe exprimarea orală, fie că se bazează pe exprimarea scrisă, trebuie să fie folosite de așa manieră încât să angajeze efortul intelectual al elevilor. Jocul didactic poate fi utilizat în orice moment al învățării citit-scrisului, de la jocurile sunetelor, literelor, la jocurile mai complexe, de recunoaștere, construire, reconstruire a silabelor, cuvintelor, propozițiilor, la jocuri-concurs privind citirea corectă, expresivă, scrierea rapidă, corectă, estetică.

Exercițiul este cea mai frecventă metodă, alături de conversație. El este folosit atât în învățarea citirii, cât și în învățarea scrierii, deoarece formarea deprinderii are la bază, în primul rând, exersarea. Exercițiile trebuie alese cu grijă, astfel încât să fie atractive, accesibile și să fie corect aplicate. În funcție de activitatea de bază căreia i se aplică, exercițiile pot fi: exerciții de citire (cu voce tare, în gând, în lanț, selectivă, dramatizată, completă, incompletă, ecou, etc.); exerciții de scriere (dictare, autodictare, copiere, transcriere, etc.); exerciții ortoepice; exerciții creatoare (alcătuire de cuvinte, propoziții, scrisoarea, rebusul, jocul silabelor). Fie că este vorba de o lecție de citire, fie că este vorba de o lecție de scriere, conversația, bazată pe formularea de întrebări și răspunsuri, este de neînlocuit. Conversația poate fi reproductivă, euristică, de aprofundare, de verificare sau control al performanțelor dorite. Strâns legată de conversație, apare și demonstrația. De asemenea, demonstrația și conversația sunt însoțite de o altă metodă, respectiv explicația. Alături de materialele familiare copiilor din grădiniță: jetoane, imagini, jocuri, fondul resurselor se completează cu alfabetarul, alfabetul decupat, alfabetul în imagini, planșele cu litere, caietele ilustrare, cărțile cu texte scurte, volumele de povestiri, cărți cu imagini colorate, conținând ghicitori, poezii planșe cu imagini desenate și colorate; caiete speciale, discuri, casete, jocuri didactice, dispozitive, filme etc. În activitățile de citire și scriere, se vor avea în vedere următoarele obiective: pronunțarea corectă a sunetelor, recunoașterea literelor mici și mari de tipar și de mână, scrierea corectă a literelor de mână; citirea fluentă a cuvintelor formate din două, trei silabe; descifrarea corectă, în ritm propriu, a unor texte alcătuite din 30 – 50 cuvinte accesibile, până la 75 cuvinte; formarea câmpului de citire de cel puțin un cuvânt; Însușirea tehnicii citit-scrisului declanșată în clasa pregătitoare și formulată ca finalitate a activității din clasele primare, prin importanța ei esențială în evoluția personalității elevului, solicită din partea învățătorului o atenție deosebită pentru proiectarea lecțiilor, o

informare suficientă în domeniu și o cunoaștere perfectă a nivelului individual de pregătire a elevilor pe care îi învață. Importanța învățării corecte a citirii și a scrierii în clasele pregătitoare și I este motivată prin următoarele argumente: citirea și scrierea reprezintă instrumente esențiale ale muncii intelectuale; însușirea deprinderilor și abilitatea de citire și scriere corectă de către elevi reprezintă condiția fundamentală a activității instructiv – educative în școală; stăpânind deprinderile și abilitatea de citire și de scriere corectă, elevii își dezvoltă tehnici de muncă intelectuală, își extind orizontul de cunoaștere utilă, scrierea corectă a cuvintelor, a propozițiilor, a textelor scurte și orientarea în spațiul grafic al caietului.

În clasele primare, importanța limbii române este covârșitoare deoarece acum începe cultivarea limbajului oral și scris al elevilor, cunoașterea și folosirea corectă a limbii, învățarea unor tehnici de bază ale activității intelectuale: cititul, scrisul, exprimarea corectă. Procesul formării deprinderilor de citire și scriere are un caracter complex, aceste deprinderi fiind ele însele complexe. Devine astfel necesară formularea și respectarea unor cerințe metodologice generale, care să țină seama, pe de o parte, de particularitățile fizice și psihice ale copiilor de vârstă școlară mică, iar pe de altă parte, de particularitățile specifice ale limbii române. Înțelegerea rolului cititului și scrisului în întreaga evoluție a omului, nu trebuie privită ca o simplă constatare, ci trebuie să conducă la o asemenea abordare încât să sporească randamentul întregii activități de învățare de către școlarii mici. Dacă în ciclul primar, elevii sunt înarmați cu deprinderi de exprimare corectă și se asigură o percepere conștientă a fenomenelor de limbă, în ciclul gimnazial și liceal, conținutul științific al cunoștințelor de limbă se realizează printr-o mai strânsă legătură dintre cunoștințele teoretice și deprinderile practice, urmărindu-se dezvoltarea gândirii logice, deprinderea elevilor cu o exprimare corectă, prin exerciții care dezvoltă gândirea (stimularea activității creatoare, dezvoltarea atenției, a memoriei și a interesului pentru studiu); însușirea citit – scrisului este una din etapele cele mai importante în formarea și dezvoltarea personalității școlarului mic. Fără aceste etape, întreaga construcție a formării și dezvoltării intelectuale a elevilor, nu ar fi posibilă. Așa se explică și faptul că, literatura de specialitate include clasele pregătitoare și I în „Ciclul achizițiilor fundamentale” care contribuie la formarea, dezvoltarea personalității elevilor, îi familiarizează cu elementele de bază ale unor limbaje convenționale: citit, scris, comunicare orală, comunicare scrisă, calcul matematic” (Norel, M. 2010, p. 87).

De altfel, Mariana Norel susținea că „Procesul familiarizării elevilor cu cititul – ca instrument al învățării – se realizează într-o perioadă relativ îndelungată, deoarece elevul trebuie să dobândească în timp, prin exerciții

variate, deprinderea de a trece de la o citire corectă la o citire conștientă, cursivă și expresivă. În ciclul achizițiilor fundamentale elevii își formează treptat deprinderea de a citi și de a scrie, pe lângă deprinderea de a socoti, ceea ce influențează randamentul școlar și dezvoltarea personalității școlarului mic.” (Idem)

Bibliografie

- Barzea, C. (1995), *Arta și știința educației*, București, E.D.P.
- Bărbulescu, G. Beșliu, D. (2009), *Metodica predării limbii și literaturii române în ciclul primar*, București, Editura Corint
- Beldescu, G., (1976), *Implicațiile didactice ale raporturilor dintre pronunția literară și ortografie-scrisoare metodică*, București, I.C.P.P.D.
- Berca, Ion, Ionescu-Miciora, Maria, Eliza (1972), *Metodica predării limbii române la clasele I – IV*, București, E.D.P.
- Blideanu, Eugen, Șerdean, Ioan, (1981), *Orientări noi în metodologia studierii limbii române la ciclul primar*, București, Editura Didactică și Pedagogică.
- Cerghit, Ioan, (1976), *Metode de învățământ*, București, E.D.P.
- Ciobanu, Fulvia, Sfârlea, Lidia, (1970), *Cum să scriem, cum să pronunțăm corect*, București, Editura Științifică.
- Giurgea, M., (1972), *Predarea citirii și scrierii în condițiile școlii actuale românești*, în *Îndrumător pentru folosirea abecedarului*, București, E.D.P.
- Gherghina, D., și colaboratorii, (2004), *Limba română prin ...joc!*, Craiova, editura Didactica Nova.
- Guțu, Valeriu, Romalo, (2008), *Corectitudine și greșeală*, București, Editura Humanitas.
- Logel, D., Popescu, E., Stroescu-Logel, E., *Sinteze de metodică a predării limbii și literaturii române în învățământul primar*, Pitești, Editura Carminis.
- Neacșu, Ioan, Nuță, S., Sârbu, M. A., (2008), *Didactica limbii și literaturii române în clasele primare*, Craiova, Editura PrintEd.
- Pamfil, A., (2009), *Limba și literatura română în școala primară. Perspective complementare*, Pitești, Editura Paralela 45.
- Păiși, M., Lăzărescu, M., (2005), *Psihologia educației copilului preșcolar și școlar mic*, Pitești, Editura Paralela 45.
- Ghid metodologic pentru învățământul primar*, Iași, Editura Institutul European.
- Șerdean, I., (2003), *Didactica limbii și literaturii române în învățământul primar*, București, Editura Corint.